

๕. ภควโต ลาภันตรายปัญหา ๑๕

พระราชชาติรสถามว่า "พระผู้เป็นเจ้าของนาคเสน พระผู้เป็นเจ้าของกวางอยู่ว่า 'พระตถาคตรวย จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยาเป็นปัจจัยแก่คนไข้เป็นบริวารทั้งหลาย' ดังนี้. อนึ่ง พระผู้เป็นเจ้าของกวาง อีกว่า พระตถาคตเสด็จเข้าไปสู่บ้านแห่งพราหมณ์ชื่อ ปัญจสาลคาม เพื่อบิณฑบาต ไม่ได้วัตถุอันใด อันหนึ่งเลย มีบาตรล้างแล้วอย่างไร คือ ทรงแต่บาตรเปล่า เสด็จออกแล้ว.' ถ้าว่าพระตถาคตรวย จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยาเป็นปัจจัยแก่คนไข้เป็นบริวารทั้งหลาย, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'พระองค์ได้ เสด็จเข้าไปสู่บ้านแห่งพราหมณ์ชื่อปัญจสาลคาม เพื่อบิณฑบาต ไม่ได้วัตถุอันใดอันหนึ่งเลยที่เดียว มี บาตรล้างแล้วอย่างไร คือ ทรงแต่บาตรเปล่าเสด็จออกแล้ว' ดังนี้มันผิด. ถ้าว่าพระตถาคตเสด็จเข้าไปสู่ บ้านแห่งพราหมณ์ชื่อ ปัญจสาลคาม เพื่อบิณฑบาต ไม่ได้วัตถุอันใดอันหนึ่งเลยที่เดียว ทรงบาตรล้าง แล้วอย่างไร เสด็จออกแล้ว, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'พระตถาคตรวย จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยา เป็นปัจจัยแก่คนไข้เป็นบริวารทั้งหลาย' ดังนี้ มันนั้นก็ผิด. ปัญหาเมื่อนั้นสองเงื่อนใหญ่ด้วยดี บัณฑิตพึง พึงตลอดโดยยาก มาถึงพระผู้เป็นเจ้าของแล้ว, ปัญหาเมื่อนั้นพระผู้เป็นเจ้าของพึงขยายออกให้แจ้งชัดเถิด."

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระตถาคตรวย จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยาเป็น ปัจจัยแก่คนไข้เป็นบริวารทั้งหลาย. อนึ่ง พระองค์เสด็จเข้าไปสู่บ้านแห่งพราหมณ์ชื่อ ปัญจสาลคาม เพื่อบิณฑบาต ไม่ได้วัตถุอันใดอันหนึ่งเลยที่เดียวแล้ว ทรงบาตรล้างแล้วอย่างไร เสด็จออกแล้ว. ก็ แหละ ความที่พระองค์ไม่ได้วัตถุอันใดอันหนึ่ง ทรงแต่บาตรเปล่าเสด็จออกแล้วนั้น เป็นไปเพราะเหตุ แห่งมารผู้มีบาป."

ร. "พระผู้เป็นเจ้าของ ถ้าอย่างนั้น กุศลที่พระองค์ทรงก่อสร้างไว้แล้วสิ้นกับปีทั้งหลาย ล่วงคล่อง แห่งการนับแล้ว จะสำเร็จผลอะไร, มารผู้มีบาป ตั้งขึ้นแล้วในกาลนี้ จะพึงปิดกุศลนั้น เป็นธรรมเครื่อง อยู่มีกำลังและเรี่ยวแรงแล้วว่จะไร. ถ้าอย่างนั้น อุปวาทจะมาในสองสถานเพราะวัตถุนั้นว่า 'อกุศล เป็นของกำลังวิเศษแม้ว่ากุศล, กำลังของมาย่อมมีกำลังวิเศษแม้ว่ากำลังของพระพุทธเจ้า.' ถ้าอย่าง นั้นยอดไม้เป็นของหนักวิเศษแม้ว่าโคนแห่งต้นไม้, บาปที่สุดจะเป็นของมีกำลังวิเศษแม้ว่าบุคคลที่ สะพรั่งแล้วด้วยคุณ."

ถ. "ขอถวายพระพร อกุศลซึ่งจะเป็นของมีกำลังวิเศษแม้ว่ากุศล และกำลังของมารซึ่งจะเป็น ของมีกำลังวิเศษแม้ว่ากำลังของพระพุทธเจ้า. เพราะเหตุมีประมาณเท่านั้น หามีได้. เอกก็ บรมบพิตร พึงปรารถนาเหตุในข้อนี้."

ขอถวายพระพร เหมือนมีบุรุษนำน้ำผึ้งหรือ หรือรวงแห่งน้ำผึ้ง หรือเครื่องบรรณาการขึ้นทูล เกลา ๔ ถวายแต่พระเจ้าจักรพรรดิ, บุรุษผู้รักษาพระทวารของพระเจ้าจักรพรรดิ พึงว่ากะบุรุษนั้นนั่น

อย่างนี้ว่า 'สมัยนี้ ไม่ใช่กาลเพื่อจะเฝ้าพระมหากษัตริย์, เหตุนั้นแล ท่านจงถือเครื่องบรรณาการของท่านกลับไปเสียเร็ว ๆ เกิด อย่าทันทให้พระมหากษัตริย์ลงพระราชอาชญาแก่ท่านเสียก่อนเลย, ลำดับนั้น บุรุษนั้นสะดุ้งหวาดเสียวแล้ว เพราะกลัวแต่พระราชอาชญา ฟังถือเครื่องบรรณาการนั้นกลับไปเร็ว ๆ ฉันทไค; พระเจ้าจักรพรรดินั้น ชื่อว่าเป็นผู้เลื่อมโดยวิเศษ เพราะบุรุษผู้รักษาซึ่งพระทวาร ก็หรือไม่ฟังได้ เครื่องบรรณาการหน้อยหนึ่งอันอื่น ด้วยเหตุสักว่าขาดแคลนเครื่องบรรณาการ มีประมาณเท่านั้นบ้าง หรือแล ขอถวายพระพร."

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้าของ บุรุษผู้รักษาพระทวารนั้น เป็นผู้อันความริษยาครอบงำแล้ว ห้ามเครื่องบรรณาการเสียแล้ว, ก็แต่ว่า เครื่องบรรณาการแม้แสนเท่า ย่อมเข้าถึงแต่พระเจ้าจักรพรรดิโดยพระทวารอื่น."

ถ. "ขอถวายพระพร บุรุษผู้รักษาพระทวารนั้น อันความริษยาครอบงำแล้ว ห้ามเครื่องบรรณาการของพระเจ้าจักรพรรดิเสียแล้วถึงกระนั้น เครื่องบรรณาการแม้แสนเท่า ย่อมเข้าถึงแต่พระเจ้าจักรพรรดิโดยพระทวารอื่น ฉันทไค, มารผู้มีบาปอันความริษยาครอบงำแล้ว สิงพรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคามแล้ว, ถึงกระนั้น แสนแห่งเทพดาทั้งหลายเหล่าอื่นมิใช่แสนเดียว ถือโอกาสทิพย์อมฤตเข้าไปใกล้แล้ว เป็นผู้ประคองอัญชลินมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้ายืนอยู่ ด้วยคิดว่า 'เราทั้งหลายจักแทรกทิพย์โอสถลงในพระกายของพระผู้มีพระภาคเจ้า' ฉันทนั้นนึ่งเทียว ขอถวายพระพร."

ร. "ข้อนั้นจงยกไว้เถิด พระผู้เป็นเจ้าของ บัจฉัยทั้งหลายสี่ เป็นลาภดีของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้บุรุษสูงสุดในโลก หรือพระองค์อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลายวิงวอนเชิญบริโภคบัจฉัยทั้งหลายสี่ เอกก็แหละความประสงค์อันใดของมาร ความประสงค์นั้น สำเร็จแล้วด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้น มารนั้นได้กระทำอันตรายแก่ความเสวยของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเหตุไรเล่า. ความสงสัยในข้อนี้ของข้าพเจ้ายังไม่ขาด, ข้าพเจ้ามีความสงสัยในข้อนั้นเกิดแล้ว แล่นไปสู่ความสงสัยแล้ว, ใจของข้าพเจ้ายอมไม่แล่นไปในเหตุนั้น มารได้กระทำอันตรายแก่ลามเลวทรามเล็กน้อย เป็นบาป ไม่ใช่ของพระอริยเจ้า แต่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นอัครบุคคคลประเสริฐ มีบุญเป็นกุศลประเสริฐเป็นแดนเกิด ไม่มีใครเสมอ ไม่มีบุคคลเปรียบ ไม่มีใครเปรียบเสมอในโลกกับทั้งเทวดา เพราะเหตุไรเล่า พระผู้เป็นเจ้าของ."

ถ. "ขอถวายพระพร อันตรายมีอยู่สี่ประการ คือ อภิภูฐานตราย อันตรายด้วยความไม่เห็นหนึ่ง อุกุทิสกตอันตราย อันตรายกะโภชนะอันบุคคลเฉพาะกระทำแล้วหนึ่ง อุกุปขตอันตราย อันตรายกะของอันบุคคลเตรียมไว้แล้วหนึ่ง บริโภคอันตราย อันตรายในของเครื่องใช้สอยหนึ่ง. ในอันตรายทั้งสี่นั้น ชื่ออภิภูฐานตราย คือใคร ๆ กระทำอันตรายกะของที่บุคคลปรองไว้แล้วไม่เฉพาะ ด้วยอันไม่เห็น ด้วยคิดว่า 'ประโยชน์อะไรด้วยอันให้แล้วแก่บุคคลอื่น.' นี้ชื่อ อภิภูฐานตราย. อุกุทิสกตอันตรายเป็นไฉน? ในโลกนี้

โกษณะเป็นของอันใดใคร ๆ อ้างบุคคลบางคนแล้ว ตกแต่งเฉพาะแล้ว ใคร ๆ กระทำอันตรายกะโกษณะ นั้น, นี้ชื่อ อุททิสสกตันตราย. อุปักขตันตรายเป็นไหน? ในโลกนี้ วัตถุ อันใดอันหนึ่งเป็นของอันบุคคล เตรียมไว้แล้ว แต่ยังไม่ได้ประเคนแล้ว ใคร ๆ กระทำอันตรายในวัตถุที่เขาเตรียมไว้แล้วนั้น, นี้ชื่อ อุปักขตันตราย. ปริโภคันตราย เป็นไหน? ในโลกนี้ วัตถุอันใดอันหนึ่งเป็นเครื่องใช้สอยใคร ๆ กระทำอันตราย ในวัตถุเครื่องใช้สอยนั้น, นี้ชื่อเป็น ปริโภคันตราย. อันตรายทั้งหลายสี่เหล่านี้แล.

ขอถวายพระพร ก็มารผู้มีบาปสิ่งพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านปัญจสาลคามทั้งหลายแล้ว เพราะเหตุใด, ที่นั่นจะเป็นที่บริโภคของพระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ใช่เลย จะเป็นวัตถุอันบุคคลตระเตรียมแล้ว ก็ไม่ใช่ จะเป็นโกษณะอันบุคคลกระทำเฉพาะแล้ว ก็ไม่ใช่, วัตถุยังไม่มาแล้ว ยังไม่ถึงพร้อมแล้ว มารกระทำอันตรายด้วยความเห็น; ก็ความกระทำอันตรายนั้น เฉพาะพระผู้มีพระภาคเจ้าองค์เดียว เท่านั้นหาได้, ชนทั้งหลายเหล่าใดออกแล้ว มาเฉพาะแล้วโดยสมัยนั้น ชนทั้งหลายเหล่านั้นแม้ทั้งปวง ไม่ได้โกษณะแล้วในวันนั้น. บุคคลใด ฟังกระทำอันตรายกะเครื่องบริโภคอันบุคคลกระทำเฉพาะแล้ว เตรียมไว้แล้วเพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น อาตมภาพไม่เห็นบุคคลนั้นในโลกทั้งเทพดาทั้งมารทั้งพรหม ในหมู่สัตว์กับทั้งสมณะและพราหมณ์ ทั้งเทพดาและมนุษย์; ถ้าใคร ๆ ฟังกระทำอันตรายกะเครื่องบริโภคอันบุคคลกระทำเฉพาะแล้ว เตรียมไว้แล้ว เพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ด้วยความริษยา, คีริชะ ของบุคคลนั้น ฟังแตกโดยร้อยภาค หรือพันภาค ขอถวายพระพร.

ขอถวายพระพร คุณทั้งหลายของพระตถาคตสี่ประการเหล่านี้อันใด ๆ ห้ามกันไม่ได้, คุณทั้งหลายสี่ประการที่ใคร ๆ ห้ามกันไม่ได้เป็นไหน? ลากอันบุคคลกระทำแล้วเฉพาะ เตรียมไว้แล้ว เพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า อันใด ๆ ไม่อาจเพื่อจะกระทำอันตรายหนึ่ง, แสงสว่างมีวาหนึ่งเป็นประมาณ ไปตามพระสรีระของพระผู้มีพระภาคเจ้าอันใด ๆ ไม่อาจเพื่อจะกระทำอันตรายหนึ่ง, รัตนะ คือ พระสัพพัญญุตญาณของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันใด ๆ ไม่อาจเพื่อจะกระทำอันตรายหนึ่ง, พระชนมชีพของพระผู้มีพระภาคเจ้า อันใด ๆ ไม่อาจเพื่อจะกระทำอันตรายหนึ่ง, คุณทั้งหลายของพระตถาคตเจ้าสี่ประการเหล่านี้แล อันใด ๆ ฟังห้ามกันไม่ได้. คุณทั้งหลายแม้ทั้งปวงเหล่านี้ มีรสเป็นอันเดียว ไม่มีโรค ไม่กำเริบ ไม่มีความเพียรแห่งผู้อื่น กิริยาทั้งหลายเป็นของไม่หยาบ. มารผู้มีบาปแอบสิ่งพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคาม ด้วยความไม่เห็น, โจรทั้งหลายชุมนุมอยู่ในชฎาในประเทศที่สุดแห่งแดนของพระมหากษัตริย์ ประทุษร้ายชนเดินทาง ก็ถ้าว่า พระมหากษัตริย์ฟังทอดพระเนตรเห็นโจรทั้งหลายเหล่านั้นไซ้, โจรทั้งหลายเหล่านั้นฟังได้ความสวัสดิ หรือเป็นไหนเล่า? ขอถวายพระพร"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า ถ้าพระมหากษัตริย์ทอดพระเนตรเห็นโจรทั้งหลายเหล่านั้นไซ้, พระองค์พึงทรงบัญชาให้ราชบุรุษฝ่าโจรทั้งหลายเหล่านั้นร้อยภาคบ้าง พันภาคบ้าง."

ถ. "ขอถวายพระพร โจรทั้งหลายซุ่มอยู่ในซอกในประตูเป็นที่สุดแห่งแดนของพระมหากษัตริย์ ประทูลร้ายจนเดินทางได้ ด้วยความที่พระมหากษัตริย์ไม่ทอดพระเนตรเห็น ฉันทไค, มารผู้มีบาปแอบสิงพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคามได้ ด้วยความที่ใคร ๆ ไม่เห็น ฉันทนั้นนั่นเทียวแล."

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนสตรียังพร้อมด้วยสามี ลอบเสพบุรุษอื่นด้วยความที่สามีไม่เห็น ฉันทไค, มารผู้มีบาปแอบสิงพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคามได้ ด้วยความที่ใคร ๆ ไม่เห็นฉันทนั้นนั่นโดยแท้; ถ้าสตรีเสพบุรุษอื่นในที่เฉพาะหน้าของสามีไซ้, สตรีนั้นพึงได้ความสวัสดิบ้างหรือเป็นไฉน? ขอถวายพระพร"

อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนสตรียังพร้อมด้วยสามี ลอบเสพบุรุษอื่นด้วยความที่สามีไม่เห็น ฉันทไค, มารผู้มีบาปแอบสิงพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคามได้ ด้วยความที่ใคร ๆ ไม่เห็นฉันทนั้นนั่นโดยแท้; ถ้าสตรีเสพบุรุษอื่นในที่เฉพาะหน้าของสามีไซ้, สตรีนั้นพึงได้ความสวัสดิบ้างหรือเป็นไฉน? ขอถวายพระพร"

ร. "หาไม่ พระผู้เป็นเจ้า ถ้าสตรีนั้นเสพบุรุษอื่นต่อหน้าสามีไซ้, สามีพึงทูปสตรีนั้นบ้าง พึงฆ่าสตรีนั้นบ้าง พึงจำสตรีนั้นไว้บ้าง พึงนำสตรีนั้นเข้าไปสู่ความเป็นทาสีบ้างซิ."

ถ. "ขอถวายพระพร มารผู้มีบาปแอบสิงพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคามได้แล้ว ด้วยความที่ใคร ๆ ไม่เห็นฉันทนั้นนั่นเทียวแล. ถ้าว่ามารผู้มีบาป พึงกระทำอันตรายกะเครื่องเสวยที่บุคคลอุทิศเฉพาะกระทำแล้ว เตรียมไว้แล้ว เพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไซ้, ศีรษะของมารนั้น พึงแตกโดยร้อยภาคบ้าง โดยพันภาคบ้าง ขอถวายพระพร."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ความแอบสิงอย่างนั้นนั่น มารผู้มีบาปกระทำแล้วด้วยความเป็นโจร, มารผู้มีบาปแอบสิงพราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายชาวบ้านปัญจสาลคามได้แล้ว. ถ้าว่ามารผู้มีบาปนั้น พึงกระทำอันตรายกะเครื่องเสวยที่บุคคลอุทิศเฉพาะกระทำแล้ว เตรียมไว้แล้ว เพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าไซ้, ศีรษะของมารนั้น พึงแตกร้อยภาคบ้างพันภาคบ้าง, กายของมารนั้น พึงเรียกรายไปเหมือนดังกำแห่งแก้วบ้าง. ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ข้อวิสัยของพระผู้เป็นเจ้าสมอย่างนั้น ข้าพเจ้ายอมรับรองอย่างนั้น."